

**ҲИНДИСТОН ИНГЛИЗЗАБОН АДАБИЁТИДА СУНИТА ЖАЙННИНГ ИЖОДИЙ
ЙЎЛИ (С.ЖАЙН РОМАНЛАРИ ТАҲЛИЛИ АСОСИДА)**

Зубайда Фарход қизи Тухлибаева

Магистр,

Хорижий шарқ мамлакатлари адабиёти кафедраси,

Тошкент давлат шарқшунослик университети,

Тошкент, Ўзбекистон

t.z.f.farkhadovna94@gmail.com

Аннотация: Ҳиндистон адабиётида инглиззабон адабиёти ўзининг сермаҳсуллиги, ижодий йўналишларининг хилма-хиллиги ва ижодкорлар услубининг ўзига хослиги, кўтарилаётган муаммоларнинг долзарблиги билан ўз хусусиятларини намоён этади. Ушбу мақолада Ҳиндистонда инглиззабон адабиётининг ёрқин намоёндаси Сунита Жайн ижоди ва адива яратган ўчмас асарлар тўғрисида тўхталиб ўтамиз. Мақоламизнинг долзарб тарафи танлаб олган ёзувчимиз ижоди ўрганилмаган ва у яратган асарлар ўзбек ва рус тилларига таржима қилинмаган. Адиба асарлари ўзига хослиги ва самимийлиги билан ажralиб туради. Сунита Жайн асосан аёл, севги-муҳаббат мавзуси, гендер тенглиги, кастачилик каби ўта муҳим мавзуларни ўз ишларида илгари сурди. Адиба романлари соғ ва нозик аёллик диди билан ажralиб туради. Унинг ишларида воқеъликнинг реалистик акс эттирилиши романтик бўёқнинг кўп эмаслиги шахс ҳамда жамият алоқалари таг маъно орқали очилиши, катта ижтимоёт эса тушунарлиликка йўналтирилиши билан белгиланади.

Унинг ҳинд тилида ёзилган “Бинду” ва “Божю” романи жуда хам кўп танқидларга учради. Сабаби бу иккала романда ҳам ёзувчимиз Ҳиндистондаги ёш қизлар ва аёлларнинг тақдирларини икки оила тимсолида ёритиб берган ва бунда очиқ-ойдин ўша даврдаги муҳит ва жамиятни айбдор қилган. Деҳли университети аёлшунослик факультетида бўлиб ўтган илмий анжуманда журналистлардан бирининг нега бу иккала романларда очиқ ойдин жамиятни айбдор деб кўрсатдингиз, деган саволига “Мен ҳам шу романда гавдалантирилган жамиятдаги аёлман” дея жавоб берган. Бундан кўриниб турибдики, Сунита Жайн ўз асарларида ҳаётий воқеъликни акс эттирган. Адиба асосан реализм ва романтизмда ижод қилган. Мазкур мақолада кўрсатиласкан романлар бунга яққол мисол бўла олади.

Калит сўзлар: Сунита Жайн, Божю, Бинду, инглиззабон адабиёт, гендер тенглиги, каста тизими, реализм, романтизм.

ТВОРЧЕСКИЙ ПУТЬ СУНИТЫ ДЖЕЙН В АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ ИНДИИ (НА ОСНОВЕ АНАЛИЗА РОМАНОВ С. ДЖЕЙН)

Аннотация: В индийской литературе английская литература демонстрирует свои особенности продуктивностью, разнообразием творческих направлений и своеобразием творческого стиля, актуальностью поднятых вопросов. В этой статье мы будем рассматривать творчество Суниты Джейн, яркого представителя английской литературы в Индии, и бессмертных произведениях, созданных писательницей. В настоящей работе актуальность является то, что творчество Суниты Джейн не была изучена ранее ни узбекскими литературоведами, ни русскими учеными. Работы Суниты Джейн отличались оригинальностью и искренностью. Сунита Джейн сосредоточилась на таких важных темах, как женщины, любовь, гендерное равенство и каста. Романы писательницы отличаются чистым и нежным женским вкусом. Реалистичное изображение действительности в её произведениях характеризуется тем, что в нем не так много романтического колорита и раскрытие отношений между индивидуумом и обществом через смысл, а общество в целом ориентировано на постижимость. Ее романы на хинди «Бинду» и «Божю» подверглись широкой критике, поскольку в обоих романах автор изображала бедственное положение молодых девушек и женщин в Индии. Как две семьи, открыто обвиняя окружающую среду и общество того времени. На научной конференции на женском факультете Университета Дели одна из журналисток спросила, почему вы обвиняете открытое общество в обоих романах, на что он ответил: «Я тоже женщина в обществе, воплощенном в этом романе». Понятно, что Сунита Джайн отразила в своих произведениях реалии жизни. Представленные в статье романы - яркий тому пример.

Ключевые слова: Сунита Джейн, Божю, Бинду, англоязычная литература, гендерное равенство, кастовая система, реализм, романтизм.

THE CREATIVE PATH OF SUNITA JAIN IN INDIAN ENGLISH LITERATURE (BASED ON THE ANALYSIS OF S. JAIN'S NOVELS)

Abstract: In Indian literature, English literature demonstrates its peculiarities by productivity, variety of creative directions and originality of the creative style, the relevance of the issues raised. In this article, we will focus on the work of Sunita Jain, a prominent representative of English literature in India, and the immortal works created by the writer. The current part of our article has not studied the works of the author we have chosen, and her works have not been translated and learned by uzbek and russian literator. Sunita Jain's works were distinguished by originality and sincerity. Sunita Jane has focused on important topics such as women, love, gender equality and caste. Her novels are distinguished by pure and delicate feminine taste. A realistic depiction of reality in his works is characterized by the fact that there is not much romantic flavor and the disclosure of the relationship between the individual and society through meaning, and society as a whole is oriented toward comprehensibility. Her Hindi novels Bindu and Boju were widely criticized as in both novels the author portrayed the plight of young girls and women in India as two families, openly blaming the environment and society at the time. At a scientific conference at the Women's Department of the University of Delhi, a journalist asked why you accuse the open society in both novels, to which he replied: "I am also a woman in the society embodied in this novel." It is clear that Sunita Jain reflected the realities of life in her works. The novels presented in the article are a vivid example of this.

Key words: Sunita Jain, Boju, Bindu, English literature, gender equality, caste system, realism, romanticism.

Кириш

Адабиёт чегара билмайди. У хоҳ ўзбек адабиёти бўлсин, хоҳ жаҳон адабиёти бўлсин инсон учун хизмат қилади ва ҳаётни акс эттиради. Атоқли маърифатпарвар адиб Чўлпон: “Адабиёт яшаса миллат яшайди”[1, 140], – дея бежизга таъкидламаган эди. Зеро, Абдулла Авлоний айтганидек: “Ҳар миллатнинг дунёда борлигини кўрсатадурғон ойинайи жаҳони унинг тили ва адабиётидир” [2, 83]. Замонлар ўзгарса-да, миллатнинг таназзули ҳам, иқболи ҳам аввало, адабиётда ўз аксини топади. Шундай экан, адабиётни ўрганиш жараёнида ўша миллат руҳияти, унинг тадрижий тараққиёти кашф эта борилади. Шу боисдан ҳам адабиётни ўрганишнинг аҳамияти беқиёс. Ҳозирги замон талабидан келиб чиқиб шуни таъкидлаш жоизки, фақат ўзбек адабиётинигина эмас, бошқа ҳалқлар адабиётини ўрганиш ҳам катта аҳамиятга эга. Ҳиндистон адабиётини ўрганиш ҳинд ҳалқи менталитетини билишда қўл келади. Ҳиндистон ўзининг адабиёт соҳасида, дунё миқёсида тутган ўрни билан ажralиб туради. Ҳиндистон адабиётини ўрганиш бу сеҳрли диёр тилсимларини очувчи бир калитгина бўлмай, ҳинд миллатига ҳурмат ифодаси ҳамдир. Маълумки Ҳиндистон анча йиллар давомида Англия мустамлакасида бўлғанлиги сабаб Ҳиндистонда жуда ҳам кенг тарқалган ва бу Ҳиндистонда инглиз тилини адабиётнинг ривожга келишига туртки бўлди.

Мақсад ва вазифалар:

Биз ушбу мақолада Ҳиндистонда инглиззабон адабиёт етакчиси Сунита Жайн ижоди хақида тўхталиб ўтамиз. Сунита Жайн ижоди ўрганилмаган ва у яратган асарлар нафақат ўзбек тилига балки рус тилларига ҳам таржима қилинмаган шу сабабли биз олдимизга бу адабанинг ижоди билан танишиш ва унинг “Божю” ва “Бинду” романларини қисқача таҳлилга кўйиб ёритиб бериш каби вазифаларни кўйдик.

Усуллар:

Анализ ва синтез, қиёсий таҳлил, илмий далиллаш.

Натижалар ва мулоҳазалар:

Сунита Жайн 1942 йил 13 июлда туғилган. Дехли университетида таҳсил олиб, гуманитар фанлар бакалаври даражасини олган. Кейин у Нью-Йорк давлат университетида магистрлик даражасига эга бўлди ва Небраска университетида фалсафа бўйича доктор даражасини олди. У Дехли университетида профессор сифатида, Умумхинд технология институтида маъruzachi бўлиб ишлади. Бир неча йил АҚШнинг турли университетларида дарс берди. 22 ёшларида у ҳинд ва инглиз тилларида шеърлар ёзиб ўз ижодини бошлади. Ҳинд тилида 20дан ортиқ инглиз тилида 30дан ортиқ кичик ҳикоялар адаба қаламига мансубдир. Унинг “Манго дарахти”, “Ички нур”, “Фасллар тўқнашуви”, “Божю”, “Бинду” романлари китобхонлар ва танқидчилар томонидан жуда ҳам илик қарши олинган. Сунита Жайн ижоди давомида бир неча мукофотлар қўлга киритди. 1969-йилда Небраска ниверситетининг “Vreeland” мукофотини ва 1970-йилларда “Mari Sandoz Prairie Schooner” мукофотини икки марта ва 2004-йилда Ҳиндистон хукумати адабага “Padma Shri” фуқаролик шарафини берган. Кейинчалик яна 10дан зиёд мукофотлар қўлга киритган. Унинг шеърлари ва асарлари китобхонлар томонидан жуда илиқ қабул қилинди. Адаба асарлари ўзига хослиги ва самимилиги билан ажralиб турар эди. Сунита Жайн шоира сифатида асосан севги-муҳаббат мавзусини ёритган. Унинг куйидаги шеърларига эътибор қаратайлик:

କୁଛତୋକହୋକ୍ୟାବାତହୁଈକଳ
କୁଛତୋକହୋକ୍ୟାବାତହୁଈକଳ
କାହାଜୋଠପରରଖାହୋ
କାହାଚ୍ଛପାଓନୀଲିଲବକ୍ଷସିଲ

**काहषोज्जिलभारीपलके
काहषाँवमेंएकहीपायल
काहपुक-पुकभुजनिजचूमो
काहदखोदपर्णपल-पल
कुछतोकहोक्याबातहुईकल**

Айта қолгин, кеча нима бўлди?

Айта қолгин кечада бўлди?

Айта қолгин, қўлингни лабингга
кўйиб,

Айта қолгин, яширинча менга
қараб,

Айта қолгин, узун киприкларингни

Айта қолгин, оёғингдаги биргина
кўнгироқча.

Айта қолгин, кўзгудаги лаҳзалар,

Айта қолгин, кечада бўлди?[14,20]

Мазкур шеърда шоира ўз севгилиси билан учрашиб, нозик бўса олган қизнинг ички ҳис-ҳаяжонларини, ичидаги түғён ураётган кечинмаларини тасвирлаган. Қиз ҳаяжонланганидан қайта-қайта “Айта қолгин, кечада бўлди? деб ўзини ўзини сўрокқа тутади. Унинг қалби севги завқидан тўлқинланади, ўз ёрининг яширин нигоҳлари, узун киприкларини эслаб муҳаббат қафасида типинчилайди.

Сунита Жайнинг қуйидаги шеъри ҳам ишқ-муҳаббат ҳақида бўлиб, унга дикқат қаратайлик:

कहनकोथी

कहनेकोथी

कितनीबातों

एकनकहनेपाए

भूलगयीभाषा

अयोंसे

शब्दनहींजुड़पाए

साँसरुकीजो

रहगयीभीतर

शूल -सीउरमेंजाए

केवल अँखेपूछरहीथीं

प्रियआए - घरआए?¹

Айтмоқчи эдим, гапларим кўпгина,

Лекин бирортасини ҳам айта
олмадим.

Сўзларимнинг маъносининг
унитдим.

Сўзларим қовишимади тилимда,

Нафас ҳам тўхтади ичимда,

Фақатгина кўзларим сўрап эди.

Севгилим келдими – уйга келдими?

Кўриб турганимиздек, Сунита Жайнинг мазкур шеърида ҳис-ҳаяжонлари туфайли ўз сўзларини айттолмайдиган, ёр олдида сўзларини унитиб, тили калимага келмайдиган ва шу билан бирга, нафас олиши ҳам тўхтаб қолгандек ўзини ҳис этадиган ошиқ кечинмалари нозик муҳаббат туйғулар ифода этилган.

Адиба ижод этган даврда ёш бадиий сўз санъати усталари орасида Сунита Жайн машҳурликка эришди. Биз ушбу мақоламиизда Сунита Жайнингиккита бир-бирига яқин бўлган “Бинду” ва “Божью” романлари ҳақида қисқача тўхталиб ўтамиз. Ҳинд тилида ёзилган “Бинду” ва “Божью” романни жуда ҳам кўп танқидларга учради сабаби бу иккала романда ҳам ёзувчимиз Ҳиндистондаги ёш қизлар ва аёлларнинг тақдирларини икки оила тимсолида ёритиб берган ва бунда очик-ойдин ўша даврдаги муҳит ва жамиятни айбдор қилган. Дехли университети аёлшунослик факултетида бўлиб ўтган илмий анжуманда журналистлардан бирининг нега бу иккала романларда очик ойдин жамиятни айбдор деб кўрсатдингиз деган саволига “Мен ҳам шу романда гавдалантирилган жамиятдаги аёлман” дея

Ушбу мақолада барча таржималар муаллиф томонидан бажарилган.

жавоб берган. Бундан кўриниб турибаки Сунита Жайн ўз асарларига хаётий воқеликни акс эттирган. Сунита Жайн бу романлар орқали аёлларнинг жамиятда тутган ўрни, шу даврдаги аёллар тақдири, муҳаббат ва унга бўлган садоқат, жасорат тимсоллари, шунингдек ўзи асли севги нима эканлиги, севгининг қандай бўлишини тушунтиришга ҳаракат қилган ва энг асосийси Ҳиндистон жамиятидаги табақалаштириш яъни каста тизимини қурбонларини шу романдаги бир оила тимсолида кўрсатиб беришга ҳаракат қилган. Албатта ҳозирги кунда ижтимоий нуқтайи назардан қаралганда аёлларга бўлган муносабат тубдан ўзгарган. Лекин муаллиф яшаб ижод қилган давр мутлақо бошқача бўлган. Шунинг учун ўша давр муҳити билан таққосласак бу жуда тўғри ёндашув эканлигини билишимиз мумкин ва яна бир ҳолат - юқори табақа вакиллари учун инсон қадри умуман қийматга эга эмаслиги ҳамда аёл-қизлар тақдири оёқ ости қилиниши, шу билан бир қаторда бу муносабат ўз фарзандларини ҳам ҳаётига золим бўлишини кўрсатиб беради. Буларда асосан аёл образи ва севги муҳаббат асосий ғоя қилиб олинган. Бундан ташқари образлар орқали ўзликни англаш, инсоннинг чуқур ички олами ёки фан тили билан айтганда психологияси руҳий поклик каби тушунчалар ифодаланган. Ўша даврдаги жамиятда хукм сурган муҳитни образлар орқали қоралаш ва улар орқали инсон ва унинг ҳаётини очиб берган.

Ёзувчи ўз романларида асосий ғоя сифатида аёллар тақдирини олган, ундан ташқари севги нима эканлигини тушунтиришга ҳам ҳаракат қилган. Адабанинг ҳар икки романи романтизм ва реализмда ёзилгандир. Шу билан бирга бадиийлик ҳам бор. Бадиийликнинг муҳим шартларидан бири эса – ёзувчининг самимийлигидир. Атоқли ўзбек ёзувчиси А.Қодирий бадиийлик масаласида қўйидагича фикр билдирган: “Ҳар бир ҳақиқий бадиий асар ёзувчиидаги маҳфий

самиимият тўлқини” натижасидир [4,278]. Демак, самимийликнинг бир ўзи асарнинг хаққонийлиги алмати бўла олмайди, яъни унинг бадиийлигини кўрсатмайди. Самимийлик ёзувчи дунё карашидаги прогрессивлик билан кўшилиб кетгандагина бадиийликни таъминлайди. Биз буларни бежизга мақоламизга қўшмадик Сунита Жайннинг романлари ҳам айнан шу бадиийлиги билан ўзига хосдир. Муаллиф хеч қандай хаётий ҳақиқатга зид, хато ғоялар тарғиб қилмаган ва асарда мазмун билан шакл бир-бирига мосдир. Бу романларда ҳинд ижтимоий ҳаётида оиланинг инқирозга юз тутиш масаласи ҳам биринчи ўринда туради. Уларда асосан ёритилган қаҳрамонлар тимсолида садоқатли бўлиш, шунингдек шахс ўзлиги ва жамият олдидаги маънавий бурчи, маъсулиятини бир қизнинг нозик ва чукур изтироблари орқали ёритиб берилади. Юқорида айтиб ўтганимиздек роман содда бўлса ҳам, мавзуда жиддийликдан узоклашмаган ва долзарбликни сақлабтуради.

Муаллиф “Божю” романида Ҳиндистон жамиятида ҳалигача қолиб кетган, табақалаштириш кастачилик муаммосини олиб чиқишига ҳаракат қилган. Сунита Жайн Ҳиндистондаги ёшларни айникса ўсмир қиз ва аёлларни ўз фикрларига эга бўлишлиги ва орзу-умидлари сари ҳаракат қилишлари дунёвий билимларни эгаллаб жамиятда ўз ўринларини эгallашликлари, эскилип сарқитига айлаган урф-одатлар курбони бўлмасликка ундейди. Сунита Жайннинг “Божю” романи юқори каста вакиллари яъни брахманлар ва қуи табақа вакилларининг ўзаро муносабатларига бағишланган. Муаллиф романидаги образлар орқали ўша даврдаги мавжуд ижтимоий турмуш тарзини, умуман, жамиятни яққол қоралайди ва айборд қилиб кўрсатади.

Адиба Сунита Жайннинг “Бинду” романида ҳам айнан мана шундай холатлар бир оила мисолида кўрсатиб ўтилган ва

ҳинд зиёлилари вакили бўлган бир аёл ҳаётига бағишланган. Романинг номи бош қаҳрамон номи билан Бинду деб аталган. Роман сюжети замонавий ҳинд жамиятида зиёли аёл қандай яшashi ва ишлаши, унинг ўй-хаёллари, ташвишлари, қувончлари, унинг эски урф-одат, анъаналарга муносабати, жамият ва оиласда аёлнинг ижтимоий онглилиги ривожланиши қандай роль ўйнаши очиб берилган. Ундан ташқари, бу аёл дуч келган муаммоларни қандай ҳал этганлиги баён қилинган.

Саводсиз аёл-дехқонлар, аёл-ишчиларга ёрдам бериш учун олий маълумотлди аёллар мухим роль ўйнайди. Бироқ, бу олий маълумотли аёлларнинг ҳам ўзига яраша муаммоларибор. Агар улар жамиятда тенг хуқуқли бўлсалар, оиласда қийинчиликлар мавжуд. Шунинг учун ҳам Сунита Жайн китобхонларга бундай аёллар ҳаётининг ички томонларини кўрсатишни хоҳлайди. Сунита Жайннинг “Бинду” романи композицияси ўзгача тарзда қурилган бўлиб, китобхонлар кўз ўнгиди бу аёлнинг ҳаёти унинг хотиралари орқали намоён бўлади. Бу тасодифий ҳодиса эмас, чунки ўтмиш доимо шу кунги воқеалар билан боғлиқ бўлиб, ўтмишдаги кечирилган ҳаётдаги хулосаларидан келажак қурилади. Мазкур романни ўқиганда, инсон худди қаҳрамон Бинду билан бирга яшагандек, боғлар ва кўчаларни кезасан, унинг оиласи ҳаётининг шоҳиди бўласан, у чекканқийинчиликлар ва баҳтсизликларни у билан бирга бошдан кечирасан. Роман катта маҳорат билан ёзилганлиги учун унинг қаҳрамони тақдирни сени ҳам ташвишга солади.

Ҳар иккала романнинг асосий ғояси – аёлларнинг ўз ҳақ-хуқуқлари учун курашишлари ва мавжуд қастачилик тизимининг олдида инсон қадр-киммати ҳеч қандай аҳамият касб этмаслигини образли талқин этишдан иборат. Романларда аёлларнинг зоҳирий ва

ботиний кечинмаларининг ўзаро кураши кузатилади.

Сунита Жайн “Бинду” романида ҳинд воқелигидаги оила ва жамият муаммолари ёркин намоён этилган. Романдаги энг асосий, айниқса, аёлларнинг оила ва жамиятдаги ўрни масалалари аниқ очиб берилган. Бош қаҳрамон роман бошида ҳинд жамиятига қонун-коидаларига кўниккан аёл образида келса, асар сўнгиди у ўз фикрига эга мустақил аёл сифатида гавдалантирилади. Зоро, бу Ҳиндистон жамияти учун ноанъянавий ҳаракат ҳисобланади.

“Бинду” романида ҳинд аёлларининг оила ва жамиятда хуқуқсизлиги, ижтимоий тенгсизлик туфайли таҳқирланган аёлларнинг тақдирини кўтариб чиқсан бўлиб, оила ва жамиятдаги урф-одатлар, диний ақидалар бу жамиятда ҳали турғун бўлиб, бу турғунлик оиласи ҳали ҳануз сақланиб қолганлигини танқид қиласи. Адиба “Бинду” романида ҳаёт синовлари олдида тушкунликка тушмай, келажакка тик боқиб, ўз келажаги учун ҳаракат қилиш, ёшларнинг ўз тақдирларига бефарқ қарамай фаол ҳаракат қилиш, оиласда ва жамиятда ўз ўрнига эга бўлиш учун ўрганиш, билим олиш ва маърифатли бўлиш каби ғояларни илгари сурган.

Умуман олганда, Сунита Жайн “Божю” романида ҳам, “Бинду” романидан ҳам хулоса чиқаришни китобхонлар дикқатига ҳавола қилиб, қайси йўлдан кетиш, нималарга интилиш лозим деган саволни қўймоқчи бўлган ва бу масала китобхонларни ва кейинги ижодкорларни ўйлашга, бу муаммоларни таҳлил қилишгамажбур қиласи.

Шу тариқа, ҳар иккала романда ҳам қайси образ ижобий, қайси образ салбий эканлигини, роман қандай якун топиши лозимлигини китобхонларнинг измига ташлаб, романдан қандай хулоса чиқариш

керақ эканлигини ўқувчиларнинг ўз ихтиёрлари ва дунёқарашларига ташлайди.

Хулоса

Хулоса қилиб айтганда Сунита Жайн асосан аёл, севги-муҳаббат мавзуси, гендер тенглиги, кастачилик каби ўта муҳим мавзуларни ўз ишларида илгари сурди. Адиба романлари соғ ва нозик аёллик диди билан ажралиб туради. Унинг ишларида воқеъликнинг реалистик акс эттирилиши романтик бўёқнинг кўп эмаслиги ва шахс ҳамда жамият алоқалари таг маъно орқали очилиши, катта ижтимоёт эса тушунарлиликка йўналтирилиши билан белгиланади.

Хиндистондаги инглиззабон ёзувчи Сунита Жайн хинджамиятида янги ижтимоий муносабатларни қарор топиши учун интилиш, ўз оила ва ватанига содик бўлиш, барча олган билимларини оила, жамият ва ватан равнақи учун сарфлаш каби ғояларини илгари суриб, муаллифлар томонидан кейинги яратиладиган асарлар учун замин яратган.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Islom Karimov. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch. [Islam Karimov. High spirituality is an invincible force]. Toshkent, 2008. 140 b.
2. Islom Karimov. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch. [Islam Karimov. High spirituality is an invincible force]. Toshkent, 2008. 83 b.
3. Abdulla Qodiriy. Kichik asarlar. [Abdullah Qadiri. Little novels]. Toshkent. 178 b.
4. Ayol va Zamon. Ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. [Woman and time. Proceedings of the scientific-practical conference]. Toshkent, 2017. 278 b.
5. Nosirov U. Ijodkor shaxs, badiiy uslub, avtor obrazi. [Creative personality, artistic style, image of the author]. Toshkent, 1981. 187 b.
6. Maxmudov N. O'xshatishlar – obrazli tafakkur maxsuli. [The analogy is a

product of figurative thinking]. Toshkent 2011, 3-son.

7. Muxamedova N. Margaret Drebbl asarlarida ayol obrazi va uning ijtimoiy estetik talqini. Avtoreferat (PhD) dissertatsiyasi. [The image of woman and her social aesthetic interpretation in the works of Margaret Drebble. Author's abstract (PhD) dissertation]. Toshkent, 2019. 30b.
8. Xodjaeva T.A. O'quv-uslubiy majmua. [Educational-methodical complex]. Toshkent, 2017. 104 b.
9. Quronov D., Mamajonov Z., Sheralieva M. Adabiyotshunoslik lug'ati [Literary Dictionary]. Toshkent, 2010. 210 b.
10. Polina O.S. Realizm v sovremennom indiyskom romane (na primere hindi, urdu i bengalsky literature). [Realism in modern Indian novel (on the example of Hindi, Urdu and Bengali literature)]. Tashkent, 1984. 122 s.
11. Salimova F.S. Jenschini nezavisimoy Indii. [Women of independent India]. Moskva, 1979. 244 s.
12. Xodjaeva T.A Jenskiy obraz v rannix romnax A.Pritam.// Vostokovedeniye. [The female image in the early novels of A. Pritam.// Oriental studies]. Tashkent. 1981. Сунीता जैन की यदादिगरी कहानियां रगं-रित १[A collection of poems "Yadigari" by Sunita Jayn]. New Delhi, 1992. 20 p.
13. Сунीता जैन की यदादिगरी कहानियां रगं-रित १ [A collection of poems "Yadigari" by Sunita Jayn]. New Delhi, 1992. 31p
14. Сунीताजैन‘बोजयु’दिल्ली, 1974. Sunit Jain “Boju” Delhi, 1974.
15. Сунीता जैन बिन्दु दिल्ली, 1976. Sunit Jain “Bindu” Delhi, 1976.